

O‘zbekiston
Metama’lumot
Yakuniy iste’mol usulida hisoblangan yalpi ichki mahsulot

Ishlab chiqilgan sana: 01.09.2020 yil

Oxirgi yangilangan sana: 22.09.2021 yil

0. Asoslar

0.1 Qonuniy asoslar

0.1.1 Statistik ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va tarqatish uchun javobgarlik

O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi

Davlat statistika qo‘mitasi 2021-yil 11-avgustda qabul qilingan “Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi [Qonuniga](#) muvofiq mustaqil ravishda o‘z faoliyatini yuritadi.

Ushbu Qonunning rasmiy statistika sohasidagi munosabatlarni tartibga soladi. Qonunning amal qilishi rasmiy statistikani tayyorlovchilarga va undan foydalanuvchilarga, respondentlarga hamda ma’muriy ma’lumotlarni yetkazib beruvchilarga, shuningdek ular o‘rtasida yuzaga keladigan, rasmiy statistikani tayyorlash, tarqatish va muvofiqlashtirish bilan bog‘liq bo‘lgan munosabatlarga nisbatan tatbiq etiladi.

2017-yil 2-sentyabrda tasdiqlangan va Davlat statistika qo‘mitasining vakolatlari, funktsiyalari va tarkibini aniqlab beradigan “O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi to‘g‘risida [Nizom](#)”ga muvofiq Davlat statistika qo‘mitasi milliy statistika tizimini muvofiqlashtirish, monitoring va nazorat qilishga mas’ul, shuningdek ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash, tahlil qilish va tarqatish bo‘yicha asosiy organ bo‘lib hisoblanadi. Shu bilan birga, xalqaro standartlarga mos yagona statistika uslubiyati bilan ta’minlash vazifalarini bajaradi.

Rasmiy statistika to‘g‘risidagi Qonunning 14-moddasiga muvofiq davlat statistika organlari quyidagi huquqlarga ega:

- davlat va xo‘jalik boshqaruvi organlaridan, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlaridan, banklardan hamda boshqa tashkilotlardan statistika kuzatuv shakllarini olish va statistika kuzatuv ma’lumotlaridan statistika maqsadlarida foydalanish;
- statistik birliklar faoliyatining statistika kuzatuvlarini o‘tkazish va olingan birlamchi ma’lumotlardan statistika maqsadlarida foydalanish;
- jismoniy shaxs bo‘lgan respondentlarni statistika kuzatuvlarida ishtirok etganligi uchun rag‘batlantirishni amalga oshirish;
- davlat va xo‘jalik boshqaruvi organlaridan, shuningdek boshqa tashkilotlardan statistika dasturlarini bajarish uchun zarur bo‘lgan axborotni so‘rash hamda olish;
- rasmiy statistikani tayyorlash uchun zarur bo‘lgan statistika ma’lumotlarini yig‘ishga jismoniy va yuridik shaxslarni qonunchilikka muvofiq shartnoma asosida jalb etish;
- statistika ma’lumotlarini yig‘ish, ularga ishlov berish, ularni umumlashtirish, tahlil qilish, tarqatish va saqlashning zamonaviy usullari va vositalaridan foydalanish hamda ularni milliy statistika tizimiga joriy etish;

- statistika ma'lumotlarini taqdim etish bilan bog'liq qoidabuzarliklar aniqlangan taqdirda, ularni bartaraf etish haqida ko'rsatmalar berish va statistika ma'lumotlariga tegishli tuzatishlar kiritish;
- statistika hisobotlarini taqdim etish tartibini buzgan mansabdor shaxslarga nisbatan ma'muriy jazo choralarini qonunga muvofiq o'z vakolatlari doirasida qo'llash.

2017-yil 12-sentyabrdagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining F-5054-son farmoyishiga muvofiq, mamlakatdagi iqtisodiy va moliyaviy ma'lumotlar Xalqaro Valyuta Fondining kengaytirilgan umumiy ma'lumotlar tarqatish tizimi (k-MTUT)ga to'g'ri kelishi va uning doirasida muvofiqlashtirilishi kerak.

0.1.2 Ma'lumot ishlab chiqaruvchi tashkilotlar o'rtasida ma'lumotlar almashinuvi va muvofiqlashtirish

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

"Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunning 11-moddasiga asosan rasmiy statistikani tayyorlovchilar statistika ma'lumotlarini ishlab chiqishda xalqaro darajada tavsiya etiladigan tushunchalarga, tasniflarga va uslubiyatga amal qiladi.

Vakolatli davlat organi rasmiy statistikaning boshqa tayyorlovchilarining faoliyatini statistika dasturlari doirasida muvofiqlashtiradi.

Rasmiy statistikani tayyorlovchilar statistika ma'lumotlarini tayyorlash uslubiyatini o'z vakolatlari doirasida muvofiqlashtiradi.

Rasmiy statistikaning boshqa tayyorlovchilarining statistika uslubiyatlarida xalqaro tavsiyalarga nomuvofiqlik aniqlangan taqdirda vakolatli davlat organi statistika uslubiyatlari auditi yakunlariga ko'ra ushbu tayyorlovchilarga ijro etilishi majburiy bo'lgan taqdimnomalar kiritish huquqiga ega.

Milliy statistika tizimiga kiruvchi rasmiy statistikaning boshqa tayyorlovchilari tomonidan statistika ma'lumotlarini shakllantirish va vakolatli davlat organi bilan axborot almashinuvini ta'minlash uchun mas'ul bo'lgan bo'linmalar tashkil etiladi.

Rasmiy statistikani tayyorlovchilar hamda ma'muriy ma'lumotlarni yetkazib beruvchilar o'zlarida mavjud bo'lgan statistika ma'lumotlarini va (yoki) ma'muriy ma'lumotlarni vakolatli davlat organiga statistika dasturlarida belgilangan tartibda va muddatlarda bepul taqdim etadi.

"Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunning 10-moddasiga asosan, Statistika kengashi vakolatli davlat organi huzuridagi rasmiy statistikaning rivojlantirilishi, faoliyat ko'rsatishi va muvofiqlashtirilishi masalalari bo'yicha kollegial maslahat organidir.

Statistika kengashining tarkibi davlat boshqaruvi organlarining, ilmiy-tadqiqot tashkilotlarining, nodavlat notijorat tashkilotlarining vakillari, shuningdek statistika bo'yicha milliy ekspertlar orasidan tuziladi.

0.1.3 Respondentlar individual ma'lumotlarining maxfiyligi

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

"Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunning 27-moddasiga asosan, rasmiy statistikani tayyorlovchilar tasarrufidagi mavjud individual ma'lumotlardan faqat statistika maqsadlarida, jamlanma statistika ma'lumotlarini shakllantirish uchun foydalaniladi.

Davlat organlari, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari va boshqa tashkilotlar, shu jumladan xalqaro tashkilotlar tomonidan individual ma'lumotlardan tergov, nazorat qilish, sud

muhokamasi, ma'muriy qarorlar qabul qilish maqsadida yoki jismoniy va yuridik shaxslarga yoki uy xo'jaliklariga taalluqli boshqa maqsadlarda foydalanilishi mumkin emas.

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi to'g'risida Nizomda, Davlat statistika qo'mitasi yuridik va jismoniy shaxslarning, shu jumladan, yakka tartibdagi tadbirkorlar faoliyatining statistika kuzatuvlarini olib borish va olingan ma'lumotlardan statistika maqsadlarida foydalanish huquqiga ega ekanligi hamda olingan statistik ma'lumotlarning maxfiylikini va davlat sirlariga ega bo'lgan statistik ma'lumotlarning himoya qilinishini ta'minlashi belgilab qo'yilgan.

Davlat statistika qo'mitasi xodimlari axloq kodeksiga, shu jumladan maxfiylik printsiplariga rioya qilishlari, o'zlarining vazifalarini bajarishda ularga taqdim etilgan har qanday individual ma'lumotlarni oshkor qilmasliklari kerak.

Ularni lavozimga tayinlash paytida majburiyatlari haqida ma'lumot beriladi. Davlat statistika qo'mitasining har bir xodimi ma'lumotlarni oshkor qilmaslik majburiyatini o'z ichiga olgan shartnomaga qo'l qo'yishi shart.

0.1.4 Statistik hisobotlarni taqdim etish

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

“Rasmiy statistika to'g'risida”gi Qonunning 14-moddasiga asosan, davlat statistika organlari davlat va xo'jalik boshqaruvi organlaridan, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlaridan, banklardan hamda boshqa tashkilotlardan statistika kuzatuv shakllarini olish huquqiga ega. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi [kodeksining](#) 215-moddasiga muvofiq mansabdor shaxslarning statistika kuzatuvini olib borish uchun zarur bo'lgan hisobot va boshqa ma'lumotlarni taqdim etmaslikda ifodalangan statistika hisobotlarini taqdim etish tartibini buzishi, hisobot ma'lumotlarini buzib ko'rsatishi yoki hisobotlarni taqdim etish muddatlarini buzishi bazaviy hisoblash miqdorining yetti baravaridan o'n baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi.

“Rasmiy statistika to'g'risida”gi Qonunning 16-moddasiga asosan, Statistika dasturlariga binoan statistika kuzatuvlarini o'tkazish chog'ida respondentlar rasmiy statistikani tayyorlovchilarga ishonchli va to'liq ma'lumotlarni rasmiy statistikani tayyorlovchi tomonidan belgilangan tartibda va muddatlarda bepul taqdim etishi shart.

0.2 Resurslar

0.2.1 Kadrlar, moddiy-texnika bazasi, kompyuter vositalari va moliyalashtirish

Makroiqtisodiy indikatorlar va milliy hisoblar boshqarmasining Jamg'arma va yordamchi hisoblar bo'limida 4 nafar xodim ishlaydi.

Milliy hisoblar metodologiyasi bo'yicha xodimlarni o'qitish doimiy ravishda olib boriladi. Boshqarma xodimlari quyidagi o'quv kurslarida o'z malakalarini oshiradilar:

- Davlat statistika qo'mitasining Kadrlarni qayta tayyorlash va statistika tadqiqotlari instituti tomonidan tashkil etiladigan o'quv kurslarida;
- Xalqaro valyuta jamg'armasi tomonidan Birlashgan Vena instituti bilan hamkorlikda tashkil etilgan o'quv kurslarida, shuningdek, xalqaro statistika tashkilotlarining boshqa seminarlarida;
- Osiyo va Tinch okeani statistika instituti va Xalqaro valyuta jamg'armasi tomonidan tashkil etilgan onlayn kurslarda.

Bo'limda kompyuterlar soni yetarlicha bo'lib, har bir xodim o'zining kompyuterida ishlaydi. Barcha kompyuterlar lokal tarmoqqa ulangan, shuningdek, internetga kirish imkoniga ega. Moliyaviy mablag'lar Davlat statistika ishlari dasturi doirasida taqdim etiladi va Dasturda nazarda tutilgan statistika ishlarini bajarish, shuningdek, yangilangan "Milliy hisoblar tizimi - 2008" qo'llanmasini statistika amaliyotiga joriy etish bo'yicha rejalashtirilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish uchun yetarlidir.

1. Beg'arazlik

1.1 Kasbiy mahorat

1.1.1 Statistikaning xolisligi

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

“Rasmiy statistika to'g'risida”gi Qonunining 6-moddasiga asosan, rasmiy statistikasining asosiy printsiplari, jumladan beg'arazlik va xolislik hisoblanadi.

“Rasmiy statistika to'g'risida”gi Qonunining 13-moddasiga asosan, Davlat organlari, boshqa tashkilotlar va ularning mansabdor shaxslari davlat statistika organlarining ushbu Qonunga muvofiq amalga oshirilayotgan faoliyatiga aralashishga haqli emas.

Hududiy statistika boshqarmalari, tumanlarning (shaharlarning) statistika bo'limlari mahalliy davlat hokimiyati organlaridan mustaqil bo'lib, bevosita vakolatli davlat organiga bo'ysunadi.

Mazkur statistik ma'lumotni ishlab chiqishda boshqa davlat organlarining aralashishiga yo'l qo'yilmagan va kasbiy mustaqillik to'liq ta'minlangan.

Kadrlarni tanlab olish va ularni yuqori lavozimlarga tayinlashda, ularning statistika sohasida tajribasi va kasbiy malakasi e'tiborga olinadi. Boshqarma xodimlari malakasini oshirish Davlat statistika qo'mitasi huzuridagi Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar instituti tomonidan tashkil etiladigan o'quv kurslarida hamda xalqaro tashkilotlar tomonidan tashkil etiladigan o'quv kurslari, o'quv-amaliy seminarlarda ishtirokini ta'minlash orqali ta'minlanadi. Boshqarma xodimlari Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar institutida tashkil etilgan o'quv kurslarida ma'ruzalar bilan ishtirok etadi. Ommaviy axborot vositalarida Boshqarma xodimlarining ilmiy maqolalarini e'lon qilib borish tashkil etilgan.

1.1.2 Manbalar, uslublar va tarqatish usullarini tanlash

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

“Rasmiy statistika to'g'risida”gi Qonunning 33-moddasiga muvofiq:

Rasmiy statistikani tayyorlovchilar rasmiy statistikaning sifatini doimiy asosda baholab boradi. Sifat kafolatini ta'minlash uchun rasmiy statistika rasmiy statistikaning qamrovi, tushunchalari, statistik birliklari va tasniflariga taalluqli umumiy prinsiplar hamda usullar asosida tayyorlanadi va tarqatiladi.

Rasmiy statistikani tayyorlovchilar rasmiy statistikaning sifatini yaxshilash maqsadida ma'lumotlarni tahlil etish va tahrir qilish, turli manbalardan olingan ma'lumotlarni birlashtirish, ma'lumotlarni statistika maqsadlarida bir-biriga bog'lashni va solishtirishni amalga oshirish hamda baholashning statistik usullaridan foydalanish huquqiga ega.

Rasmiy statistikani tayyorlovchilar tayyorlash jarayonida foydalaniladigan manbalar va usullarni, shuningdek yakuniy ma'lumotlar to'plamlarini hujjatlashtirib boradi. Rasmiy

statistikadan foydalanuvchilar statistika ma'lumotlarining manbalari va ularni tayyorlash usullari hamda rasmiy statistika ma'lumotlarining sifati to'g'risida metama'lumotlar yordamida xabardor qilinadi.

1.1.3 Statistika ma'lumotlarini noto'g'ri talqin qilish yoki undan noto'g'ri foydalanish bo'yicha sharh

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi to'g'risidagi Nizomda (15-band) Davlat statistika qo'mitasi rasmiy statistika ma'lumotlardan noto'g'ri foydalanish va talqin qilish holatlarini ko'rib chiqish hamda ular bo'yicha tushuntirishlar berish huquqiga ega ekanligi belgilab qo'yilgan.

Unga ko'ra, Davlat statistika qo'mitasi statistika ma'lumotlarini noto'g'ri talqin qilish va statistika ma'lumotlardan noto'g'ri foydalanilganda o'z izohini berishi mumkin.

1.2 Shaffoflik

1.2.1 Statistika ma'lumotlarini yig'ish, qayta ishlash va tarqatish qoidalari va tartibining oshkoraligi

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

"Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunning 6-moddasiga binoan, rasmiy statistikaning asosiy printsiplari tushunarlik va shaffoflik. Statistika ma'lumotlarini yig'ish, qayta ishlash va tarqatish bo'yicha shartlar O'zbekiston Respublikasining statistika qonun hujjatlarida keltirilgan. Ushbu qonunchilik choralari veb-saytga joylashtirilgan va jamoatchilikni ular bilan tanishish imkoniyati mavjud. "Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonun va statistika ma'lumotlarini ishlab chiqish va tarqatish muddatlari aniq ko'rsatilgan statistika dasturi Qo'mita rasmiy veb-saytiga (www.stat.uz) joylashtirilgan. Qonun Oliy Majlis byulletenida, normativ-huquqiy hujjatlar bazasi (norma), shuningdek Adliya vazirligining www.lex.uz manzilida joylashgan ma'lumotlar bazasida ham mavjud. Statistika ma'lumotlarini shakllantirish uchun respondentlar tomonidan taqdim etiladigan statistika hisoboti shakllari Qo'mita rasmiy veb-saytida foydalanuvchilar uchun oldindan e'lon qilinadi.

1.2.2 Hukumatning statistika ma'lumotlarini e'lon qilinishidan oldin ko'rishning ichki imkoniyati

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

Hukumat Davlat statistika qo'mitasi tomonidan tayyorlangan statistika ma'lumotlarini ularni e'lon qilish vaqtidan oldin ko'rish imkoniyatiga ega emas. Statistika ma'lumotlarini tarqatishda davlat statistika organlari mustaqildir. Davlat organlarining aralashuviga yo'l qo'yilmaydi ("Rasmiy statistika to'g'risida"gi Qonunning 13-moddasi). Faqat Qo'mita raisi, uning o'rinbosarlari va mas'ul xodimlar statistika ma'lumotlarini e'lon qilinishidan oldin ularni ko'ra oladi.

1.2.3 Statistika ma'lumotlarining atributlari (belgilari)

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

Jamoatchilikka e'lon qilinayotgan bosma statistik nashrlar, axborotnomalar, ommaviy axborot vositalarida berilayotgan ma'lumotlarning Davlat statistika qo'mitasi tomonidan ishlab chiqilganligi uning logotipi va izohlari orqali aniq belgilanadi.

1.2.4 Uslubiyatlar, ma'lumotlar manbasi va statistik usullardagi asosiy o'zgarishlar haqida oldindan xabardor qilish

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

Yangi uslubiyatga o'tishdan, mavjud uslubiyatlar va usullarga sezilarli o'zgartirishlar kiritishdan oldin Davlat statistika qo'mitasi jamoatchilikni oldindan xabardor qiladi. Davlat statistika qo'mitasi o'z rasmiy veb-saytida foydalanuvchilarni qanday o'zgarishlar kutayotganini tushuntiruvchi tegishli uslubiy ko'rsatmalarni joylashtiradi. Maqolalar, yangiliklar va matbuot anjumanlarida kutilayotgan o'zgarishlar jamoatchilikka yetkaziladi.

1.3. Axloq me'yorlari

1.3.1 Xodimlarning axloq me'yorlari bo'yicha ko'rsatmalar

O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi

Davlat statistika qo'mitasi xodimlari uchun Odob-axloq qoidalari tasdiqlangan. Ular axloq kodeksiga, shu jumladan maxfiylik printsipligiga rioya qilishlari, o'zlarining vazifalarini bajarishda ularga taqdim etilgan har qanday ma'lumotlarni oshkor qilmasligi kerak. Ular lavozimga tayinlanayotganda ushbu majburiyatlar haqida tushuntirishlar beriladi. Davlat statistika qo'mitasi xodimi individual ma'lumotlarni oshkor qilmaslik majburiyatini olgan shartnoma tuzishi shart.

2. Uslubiyat

2.1 Konseptsiya va tushunchalar

2.1.1 Konseptsiya va tushunchalar

YaIMni yakuniy iste'mol usulida hisoblash MHT-1993 qo'llanmasida tavsiya etilgan tushunchalar va ta'riflardan kelib chiqqan holda, yillik va choraklik davriylikda amalga oshiriladi. Hozirgi kunda MHT-2008 yangi qo'llanmasini statistika amaliyotiga joriy etish bo'yicha ishlar olib borilmoqda.

YaIMni yakuniy iste'mol usulida hisoblashning uslubiy asoslari bo'lib "YaIMni yakuniy iste'mol usulida hisoblash bo'yicha uslubiy nizom" (Davlat statistika qo'mitasining 2020-yil 30-noyabrdagi 44-sonli qarori) hisoblanadi.

2.2 Statistik qamrov

2.2.1 Statistik qamrov

2.2.1.1 Ma'lumotlarning statistik qamrovi

Hozirgi vaqtda yakuniy iste'mol usulida hisoblangan YaIM ma'lumotlari O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy hududining barcha rezident birliklarini iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha

qamrab oladi. Iqtisodiyotning norasmiy sektori bo'yicha statistik ko'rsatkichlarni baholash o'z yakuniy iste'moli uchun ishlab chiqarishini qo'shib, "yashirin" iqtisodiyot va noqonuniy faoliyat ko'rsatkichlarini qo'shmagan holda amalga oshiriladi.

YaIMni yakuniy iste'mol usulida hisoblash respublika darajasida intitutsional sektorlar kesimida tarkibiy qismlari bo'yicha amalga oshiriladi.

2.2.1.2 Statistik qamrovdan istisnolar

Istisnolar yo'q.

2.2.1.3 Aniqlanmagan faoliyat

Iqtisodiyotning norasmiy sektori bo'yicha statistik ko'rsatkichlarni baholash "yashirin" iqtisodiyot va noqonuniy faoliyat ko'rsatkichlarini qo'shmagan holda amalga oshiriladi.

2.3 Tasniflash/sektorlar bo'yicha taqsimlash

2.3.1 Tasniflash/sektorlar bo'yicha taqsimlash

YaIMni yakuniy iste'mol usulida hisoblashda milliy iqtisodiyotning quyidagi sektorlari xarajatlari ajratib ko'rsatiladi: davlat boshqaruvi, uy xo'jaliklari, uy xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi notijorat tashkilotlar.

YaIMni yakuniy iste'mol usulida baholashda yakuniy iste'molga harajatlarni tasniflash uchun Maqsadlar bo'yicha individual iste'mol tasniflagichi (O'R MIIT 2018)dan foydalaniladi.

2.4 Hisobga olish asoslari

2.4.1 Baholash

Oqimlar va zahiralarni hisobga olishda foydalaniladigan qiymatni baholash qoidalari to'laligicha MHT-2008 tahririyatiga mos keladi:

- Bozor mahsulotlarining qiymati bozor narxlarida aks ettiriladi;
- O'z iste'moli uchun ishlab chiqarilgan mahsulotlarning iste'moli hajmi bozor baholariga tenglashtirilgan narxlarda baholanadi;
- Xorijiy valyutadagi operatsiyalar jarayonni amalga oshirish vaqtidagi o'rtacha almashinuv davlat kursi orqali qayta hisoblanadi;
- MHTda iqtisodiy operatsiyalarni hisobga olish, asosan, operatsiyalarning amalga oshirish jarayonidagi hisoblangan narxlar (joriy narxlar) asosida amalga oshiriladi, davlat budjeti ma'lumotlari bundan mustasno;
- Nobozor tovarlar va xizmatlarni baholashda, agarda ularning bozor narxlari ma'lum bo'lmasa, ishlab chiqarish qilgan xarajatlari orqali yoki shu kabi tovarlar va xizmatlar uchun qo'llash mumkin bo'lgan bozor narxlaridan foydalangan holda baholanadi. Xususan, davlat boshqaruv xizmatlari va uy xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi notijorat tashkilotlar xizmatlari ishlab chiqarish xarajatlarini baholash orqali hisoblanadi.

2.4.2 Hisobga olish asosi

Operatsiyalar va oqimlar MHT tamoyillariga muvofiq hisoblash usuli yordamida hisoblanadi. Davlat boshqaruvi sektori bo'yicha ma'lumotlar kassa xarajatlari usulida hisoblanadi.

2.4.3 Yalpi/sof ko'rsatkichlarni hisoblash tartib-taomillari

Yakuniy iste'mol usulida hisoblangan YaIM yalpi asosda hisoblanadi va barcha intitutsional resident birliklar tomonidan yakuniy iste'molga, yalpi jamg'arilishga va sof eksportga qilingan xarajatlari yig'indisidan iborat bo'ladi.

Yakuniy iste'mol xarajatlari quyidagilardan tashkil topadi: uy xo'jaliklarining xarajatlari, davlat boshqaruv organlarining xarajatlari, uy xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi notijorat tashkilotlarning (UXXKNT) xarajatlari.

3. Aniqlilik va ishonchlik

3.1 Birlamchi ma'lumotlar

3.1.1 Birlamchi ma'lumotlarni yig'ish asoslari

Uy xo'jaliklarining yakuniy iste'molga xarajatlari tovar va xizmatlar guruhlari bo'yicha statistika hisobotining chakana savdo, pullik xizmat ko'rsatish hisobotlari ma'lumotlari, asosiy oziq-ovqat resurslari balansi ma'lumotlari hamda uy xo'jaliklari so'rovnomalarining ma'lumotlaridan foydalangan holda aniqlanadi.

O'z iste'moli uchun ishlab chiqarilgan tovarlarning qiymati, tovarlarning joriy bozor narxlari asosida hisoblanadi. Davlat boshqaruv organlari xarajatlarini baholash O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining Davlat budjeti ijrosi to'g'risidagi hisoboti ma'lumotlari asosida amalga oshiriladi.

Uy xo'jaliklariga xizmat ko'rsatuvchi notijorat tashkilotlarining yakuniy iste'molga qilgan xarajatlari uy xo'jaliklariga bepul taqdim etilgan iste'mol tovarlari va xizmatlariga qilingan xarajatlardan iborat. Shuningdek, bu xarajatlarga o'z ishchilariga bepul xizmatlar ko'rsatish uchun korxonalar va tashkilotlar tomonidan moliyalashtiriladigan ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat muassasalari xarajatlari ham kiradi. Ushbu ko'rsatkichni hisoblashda YaIMning ishlab chiqarish usulidagi hisoblaridan olingan ijtimoiy-madaniy soha ob'ektlarini saqlab turishga qilingan xarajatlarning hajmi bo'yicha ma'lumotlardan foydalaniladi.

Uy xo'jaliklariga nodavlat-notijorat tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan tovarlar va xizmatlar hajmi notijorat tashkilotlarining statistika kuzatuvlari asosida aniqlanadi.

Yalpi jamg'arish va moddiy aylanma vositalar zahirasining o'zgarishi to'g'risidagi ko'rsatkichlar statistika kuzatuvlarining ma'lumotlari asosida shakllantiriladi.

Tovar va xizmatlarning eksport va import hajmi O'zbekiston Respublikasi markaziy bankining to'lov balansi ma'lumotlari va Davlat statistika qo'mitasining kuzatuvlari asosida hisoblanadi.

3.1.2 Birlamchi ma'lumotlarning ta'rifi, qamrovi, tasniflari, baholanishi va hisobga olish davri

Birlamchi ma'lumotlar YaIMning ta'riflariga, statistik qamroviga va tasnifiga, hamda hisobga olish vaqti, hisobot davri va baholash tamoyillariga to'la mos keladi. Yakuniy iste'mol usulida

YaIMni hisoblash uchun zarur ma'lumotlarni olish maqsadida YaIMni yakuniy iste'mol usulida hisoblash talablarini hisobga olgan holda statistika kuzatuv shakllari muntazam ravishda ko'rib chiqiladi.

3.1.3 Birlamchi ma'lumotlarning o'z vaqtida tayyor bo'lishi

Boshlang'ich ma'lumotlar Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlangan Davlat statistika ishlari dasturida belgilangan ma'lumotlarni taqdim etish muddatlarida o'z vaqtida taqdim etib boriladi.

3.2 Birlamchi ma'lumotlarni baholash

3.2.1 Birlamchi ma'lumotlarni baholash

YaIMni yakuniy iste'mol usulida hisoblashda boshlan'gich ma'lumotlar manbai sifatida quyidagilardan foydalaniladi: chakana savdo, aholiga ko'rsatilgan bozor xizmatlari statistikasi, uy xo'jaliklari budjetining tanlanma kuzatuvlari ma'lumotlari, yuridik shaxslarning (korxonalar va notijorat tashkilotlar) statistika kuzatuv ma'lumotlari, Moliya vazirligi tomonidan taqdim etiladigan Davlat budjetining ijrosi to'g'risidagi ma'lumotlar, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan taqdim etiladigan To'lov balansi ma'lumotlari va boshqa ma'muriy manbalar ma'lumotlari.

3.3 Statistik usullar

3.3.1 Birlamchi ma'lumotlar bilan ishlashda statistik usullar

Doimiy narxlarda hisoblash usullari.

YaIM bo'yicha iste'mol ko'rsatkichlarini doimiy narxlarga o'tkazish uchun quyidagilar qo'llaniladi:

- uy xo'jaliklarining yakuniy iste'molga qilgan xarajatlari uchun iste'mol narxlari indeksi;
- davlat muassasalari xarajatlari uchun natural ko'rsatkichlar, masalan, tarmoqlarda ishchilar sonining o'zgarishi;
- asosiy kapital jamg'arilishi uchun asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar bo'yicha narxlar indeksi;
- moddiy aylanma vositalar zaxiralarining o'zgarishi uchun sanoatda ishlab chiqaruvchilar narxlarining indeksleri;
- eksport va import uchun milliy valyutaning ayirboshlash kursini hisobga olgan holda, eksport va import qilinadigan mahsulotlar bo'yicha narxlar indeksleri.

3.3.2 Boshqa statistik jarayonlar

Yillik va choraklik YaIMni yakuniy iste'mol usulida baholashda qonun bilan taqiqlangan faoliyatlar baholanmaydi. Norasmiy faoliyatni maxsus tadqiqotlar, ma'muriy ma'lumotlar va uy xo'jaliklarining tanlanma kuzatuv ma'lumotlari asosida baholanadi.

3.4 Ma'lumotlarni taqqoslash

3.4.1 Oraliq natijalarni taqqoslash

Ayrim ma'lumotlar manbalari keskin farq qiluvchi qiymatlar bor yoki yo'qligi tekshirib boriladi. Keskin farq qiluvchi qiymatlar aniqlanganda milliy hisoblarni shakllantiruvchi xodimlar tegishli bo'linmalarga ma'lumotlarni tekshirish uchun murojaat qiladilar. Dastlabki ma'lumotlar tahlil qilinadi va dinamik mosligi tekshiriladi.

3.4.2 Oraliq ma'lumotlarni baholash

Asosiy oraliq ma'lumotlarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan farqlar tahlil qilib boriladi va bu farqlarni bartaraf etish uchun moslashtirish ishlari amalga oshiriladi. Bundan tashqari, iqtisodiyot sektorlari kesimida xarajatlarning tarkibi xronologik mosligi tekshiriladi.

3.4.3 Yakuniy statistik ma'lumotlardagi tafovutlar va boshqa nomuvofiqliklarni o'rganish

YaIMni ishlab chiqarish va yakuniy iste'mol usullari orasidagi statistik tafovutlar aniq ko'rsatilib o'tiladi. YaIMni baholashdagi tafovutlar tahlil qilinadi.

3.5 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish tahlili

3.5.1 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqishni o'rganish va tahlil qilish

YaIM ko'rsatkichlarini qayta ko'rib chiqish tartibi har yili tasdiqlanadigan Davlat statistika ishlari dasturida aks etadi. YaIMni yillik (dastlabki) baholash hisobot yili yakunlangandan so'ng 90 kundan keyin taqdim etiladi. YaIMni ushbu baholanishi hisobot yilidan keyin 11 oydan so'ng yillik statistik hisobot ma'lumotlari asosida qayta ishlanadi.

4. Amaliy yaroqlilik

4.1 Davriylik va o'z vaqtidaligi

4.1.1 Davriylik

YaIM choraklik va yillik davriyliklarda shakllantiriladi.

4.1.2 O'z vaqtidaligi

YaIMni choraklik dastlabki baholash hisobot choragidan 90 kundan keyin shakllantiriladi.
YaIMni choraklik dastlabki baholashni qayta baholash 12 oydan so'ng.
YaIMni yillik yakuniy baholash 11 oydan so'ng.

4.2 Qiyosiylik

4.2.1 Ichki qiyosiylik

YaIMni ishlab chiqarish va yakuniy iste'mol usullari orasidagi statistik tafovutlar aniq ko'rsatilib o'tiladi. YaIMni baholashdagi tafovutlar tahlil qilinadi.

4.2.2 Vaqt bo'yicha qiyosiylik

YaIMni 1991 yildan boshlab yillik hisob-kitoblari hamda 2000 yildan boshlab choraklik hisob-kitoblari mavjud. YaIM 1991-1993 yillar rublda, 1994 yildan so'mda ifodalangan. 2010 yildan boshlab, ma'lumotlar qishloq xo'jaligini hisobga olish uslubiyatidagi o'zgarishlarni, shuningdek, uy-joy egalari tomonidan o'z iste'moli uchun ishlab chiqarilgan yashash xizmatlari va eksport-import ko'rsatkichlarini hisobga olgan holda qayta hisoblab chiqilgan.

4.2.3 Sektorlar va sohalar o'rtasidagi qiyosiylik

YaIM ma'lumotlari davlat moliyasi statistikasi va tarmoqlar statistikasi ma'lumotlari bilan mos keladi.

4.3 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish

4.3.1 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish jadvali

Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish davri oldindan belgilab boriladi va yildan yilga barqarorlashib boradi. YaIM ko'rsatkichlarini qayta ko'rib chiqish tartibi har yili tasdiqlanadigan Davlat statistika ishlari dasturida aks etadi.

4.3.2 Dastlabki va/yoki qayta ko'rib chiqilgan ma'lumotlarni aynan shu toifasi bo'yicha belgilash

Nashr qilinganda dastlabki ma'lumotlar belgilanadi va zaruriyatga qarab, ularga izoh beriladi.

4.3.3 Ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqishni o'rganish va tahlil qilish bo'yicha olingan natijalarni tarqatish

Qayta ko'rib chiqilgan (yakuniy) ma'lumotlar Davlat statistika qo'mitasi nashrlari va rasmiy veb-sayti orqali taqdim etiladi.

5. Qulayligi

5.1 Ma'lumotlar

5.1.1 Statistik ma'lumotlarni taqdim etish

Choraklik va yillik ma'lumotlar foydalanuvchilarga «O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati», «O'zbekiston Respublikasining milliy hisoblari», «O'zbekiston Respublikasi yillik statistik to'plami», «O'zbekiston raqamlarda» va boshqa statistik to'plamlar, shu bilan

birga, O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasining <http://www.stat.uz> nomli rasmiy saytida jadvallar ko‘rinishida nashr qilish orqali taqdim etiladi.

YaIM ko‘rsatkichlari, o‘shish sur‘atlari va tarmoqlarning ulushlari tushunarli ko‘rinishda grafiklar, jadvallar, qisqacha tahliliy sharhlar bilan nashr etiladi. Yakuniy iste‘mol usulida hisoblangan YaIM iste‘mol tarkibiy qismlari bo‘yicha batafsil nashr etiladi.

Nashrlarda ma‘lumotlarni to‘g‘ri talqin qilish uchun asosiy ko‘rsatkichlarga metodologik tushuntirishlar beriladi, bundan tashqari, veb-saytda statistik ko‘rsatkichlarni shakllantirish va ularni hisoblash bo‘yicha uslubiy nizomlar joylashtiriladi. Nashrlar va veb-saytlardagi ma‘lumotlarni solishtirish uchun jadvallar va grafiklar shaklida bir nechta davrlar uchun indikatorlar keltiriladi.

Statistik ma‘lumotlarni nashr etilishi muddatlari O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan har yili tasdiqlanadigan Davlat statistika ishlari dasturida aks ettiriladi.

5.1.2 Ma‘lumotlarni tarqatish vositalari va shakllari

5.1.2.1 Bosma shaklda – Yangi nashr

Ma‘lumotlar O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasining «O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati» (har chorakda), «O‘zbekiston Respublikasining milliy hisoblari» (ikki yilda bir marta), «O‘zbekiston Respublikasi yillik statistik to‘plami» (ikki yilda bir marta), «O‘zbekiston raqamlarda» (yilda bir marta) nashrlari orqali chop etilgan shaklda foydalanuvchilarga taqdim etib boriladi. Bundan tashqari, ma‘lumotlar davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko‘rinishida taqdim etib boriladi.

Makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar jadvallar, grafiklar va diagrammalar shaklida qisqa tahliliy sharhlar bilan nashr etiladi.

5.1.2.2 Bosma shaklda – Oylik byulletenlar

Mavjud emas.

5.1.2.3 Bosma shaklida – Choraklik byulletenlar

Mavjud emas.

5.1.2.4 Bosma shaklda – Yillik byulletenlar

Har chorakda «O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati» nashri taqdim etiladi, bundan tashqari statistik ma‘lumotlar davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko‘rinishida taqdim etib boriladi.

5.1.2.5 Bosma shaklda – Boshqalar

Yillik ma‘lumotlar «O‘zbekiston raqamlarda» (yilda bir marta), «O‘zbekiston Respublikasi yillik statistik to‘plami» (ikki yilda bir marta), «O‘zbekiston Respublikasining milliy hisoblari» (ikki yilda bir marta), nashrlari orqali, bundan tashqari, davlat boshqaruvi organlariga va boshqa

foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko‘rinishida taqdim etib boriladi.

5.1.2.6 Elektron shaklda - Byulleten yoki nashrlar

O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasining rasmiy saytida statistik ma‘lumotlar - elektron jadvallar ko‘rinishidagi dinamik qatorlar har chorakda joylashtiriladi va muntazam yangilanadi, shu bilan birga, «O‘zbekiston Respublikasining asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko‘rsatkichlari» taqdim etiladi. Shuningdek, ma‘lumotlar XVJning kengaytirilgan Ma‘lumotlarni tarqatishning umumiy tizimi (k-MTUT) doirasida O‘zbekistonning yig‘ma ma‘lumotlar milliy sahifasida joylashtiriladi.

5.1.3. Ma‘lumotlarni e‘lon qilish jadvali

5.1.4 Bir vaqtning o‘zida e‘lon qilish

5.1.5 So‘rov bo‘yicha ma‘lumotlarni tarqatish

O‘zbekiston Respublikasining «Rasmiy statistika to‘g‘risida»gi Qonuni, «O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi to‘g‘risida»gi Nizom, Statistik axborotlarni tayyorlash va tarqatish ishlarini tashkil etish qoidalari va boshqa me‘yoriy hujjatlarga muvofiq, statistik ma‘lumotlar foydalanuvchilarga ularning so‘rovlari bo‘yicha belgilangan tartibda taqdim etib boriladi. Statistik axborotlarni tarqatish yuridik yoki jismoniy shaxslarning yozma so‘rovlari bo‘yicha bosma yoki elektron jadval ko‘rinishida, statistik to‘plamlar, byulletenlar, tezkor axborot shaklida, shuningdek, tomonlar o‘rtasidagi axborot almashinuvi to‘g‘risidagi bitimlarga asosan amalga oshiriladi.

5.2 Metama‘lumotlar

5.2.1 Konsepsiyalar, statistik qamrov, tasniflar, hisobga olish asoslari, ma‘lumotlar manbasi va statistik usullar to‘g‘risidagi hujjatlar va ma‘lumotlarni tarqatish

Ma‘lumotlar to‘g‘risidagi konsepsiyalar, statistik qamrovlar, tasniflar, hisoblash asoslari, ma‘lumotlar manbalari va statistik usullar tarqatiladigan statistik to‘plamlarda YaIM ko‘rsatkichlariga uslubiy tushuntirishlar ko‘rinishida o‘z aksini topadi. Yakuniy iste‘mol usulida hisoblangan YaIMni shakllantirish bo‘yicha uslubiy nizomlar veb-saytga joylashtiriladi.

5.3. Foydalanuvchilarga yordam ko‘rsatish

5.3.1 Aloqa bog‘lash bo‘yicha ma‘lumotlarni tarqatish

9. Rejalar

9.1 Oxirgi

9.1.1 Takomillashtirish rejasi – Oxirgi takomillashtirishlar

O‘R MIIT 2018 statistik amaliyotga joriy etildi.

O‘z uyida yashash bo‘yicha xizmatlar qiymati (shartli uy-joy rentasi) yakuniy iste‘mol usulida hisoblangan YaIM tarkibidagi uy xo‘jaliklarining yakuniy iste‘mol xarajatlarida aks ettirildi.

Ekport-import ko‘rsatkichlari O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan taqdim etiladigan To‘lov balansi bilan to‘liq muvofiqlashtirildi.

9.2 Umumiy

9.2.1 Takomillashtirish rejasi – Qisqa muddatli

MHT-2008 ni yangi qoidalarini amaliyotga joriy etish;

- doimiy narxlarda eksport-import mahsulotlarini hisobini takomillashtirish;

- YaIMni sof choraklar bo‘yicha shakllantirish;

- asosiy kapitalning yalpi jamg‘arilishini MHT-2008 talablariga mos holda nomoliyaviy aktivlar bo‘yicha ajratish hisobiga yakuniy iste‘mol usulida hisoblangan YaIMni baholashni takomillashtirish.

9.2.2 Takomillashtirish rejasi – O‘rta muddatli

To‘lov balansi ma‘lumotlaridan foydalanib, eksport va importni doimiy narxlarda hisoblashni takomillashtirish.

9.3 Moliyaviy

9.3.1 Takomillashtirish rejasi – texnik/moliyaviy ko‘makka talab – Qisqa muddatli

MHT-2008 ga muvofiq makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarni hisoblashni takomillashtirish uchun texnik yordam ko‘rsatish talab qilinadi.

9.3.2 Takomillashtirish rejasi - texnik/moliyaviy ko‘makka talab – O‘rta muddatli

YaIMning yakuniy iste‘mol komponentlarini doimiy narxlarda hisoblash uchun texnik yordam ko‘rsatish talab qilinadi.

Aloqa bog'lash uchun shaxs (shaxslar):

F.I.O.:	Mamirov Aziz Otaxonovich
Lavozim:	Boshqarma boshlig'i
Bo'linma:	Makroiqtisodiy indikatorlar va milliy hisoblar boshqarmasi
Idora:	O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi
Manzil:	Mustaqillik 63
Shahar/region:	Toshkent shahri
Mamlakat:	O'zbekiston Respublikasi
Pochta indeksi:	100170
Telefon: mamlakat kodi/shahar kodi/raqam	998-71-2038028
Faks: mamlakat kodi/shahar kodi/raqam	998-71-2038022
Elektron manzil:	a.mamirov@stat.uz